

Lenette van Dongen

ik kwam thu in het diriger

Als cabaretière Lenette van Dongen alles opnieuw mocht doen zou ze het wel weten: 'Ik ging dirigeren.' Onlangs werd ze winnares van het succesvolle tv-programma Maestro. Inmiddels staat ze weer op de planken met een nieuw cabaretprogramma, 'Roedel'. Een gesprek over leiderschap, nederigheid, trucs en bezieling.

DOOR **ELKE JANSEN**

is
en

*je móét met
je billen bloot*

hallo mensen! filmmuziek is een orkest!

>>

voorbij vooroordelen

De formule van Maestro was simpel: we zetten acht bekende Nederlanders voor een professioneel orkest en kijken wie er na acht weken het beste dirigeert. Wat was volgens jou het doel van het programma? ‘Om de klassieke muziek onder de aandacht te brengen van een groter publiek. Hallo mensen! Filmmuziek is een orkest! Veel mensen realiseren zich dat niet. Film en reclame zijn misschien wel de grootste leveranciers van klassieke muziek.’ *Is die opzet geslaagd?* ‘Aanvankelijk overheerste de hilariteit, de lol om mensen plat op hun bek te zien gaan. Maar gaandeweg hoorde ik steeds meer mensen zeggen “goh, ik wist niet dat een dirigent dit allemaal deed”. We hebben uiteindelijk jong en oud, arm en rijk, wit en zwart bereikt. Laatst reed ik achteruit een straat in om te parkeren. Achter me stond een vuilniswagen, waar een leuke jonge zwarte gast uit sprong die met zijn handen begon te zwaaien. Ik dacht meteen “o god ik rijd ergens tegenaan”. Dus ik doe mijn raampje open en zeg “wat is er?” Hij zegt “u bent toch van dat dirigeren?!” Mensen uit de meest onverwachte hoeken, voorbij alle vooroordelen. Ook kinderen vonden het geweldig! Bij de finale hadden we 1,6 miljoen kijkers. Dat hadden we toch mooi voor elkaar.’

winnen van jezelf

Wat heeft het avontuur Maestro bij jou tezewegebracht? ‘Een enorme verdieping. Ik ben gelukkiger geworden door deze ervaring. Niet omdat ik het gewonnen heb, maar omdat ik de mogelijkheid kreeg te kunnen werken met zoveel talent. Het Holland Symfonia, een geweldig orkest, was zeer bereidwillig ons te steunen. En als ik het goed deed was er geen afstand als in ‘wij en de leerling’. Dat is me een paar keer in al die uitzendingen gelukt: momenten dat we echt, gelijkwaardig, aan het musiceren waren. *Geweldig. Wat vond je van het wedstrijdelement?* ‘Ik heb best wel last van faalangst, ben bovendien een perfectionist. Wat dat betreft vond ik het win-aspect helemaal niet fijn. Ik was vooral bezig met mezelf te overwinnen. Liever had ik gewoon acht keer lekker gedirigeerd. Dan had ik meer zelfvertrouwen gekregen. Er is zoveel te leren! Maar ja, zonder wedstrijd heb je geen programma. Bovendien hadden alle kandidaten hetzelfde probleem, dus in die zin was het wel weer fair.’

het kleine gebaar

‘Voor mij was het heerlijk om weer eens acht weken lang gewoon les te hebben, en iets te leren wat je niet kan.’ *Wat heb je bijvoorbeeld geleerd?* ‘In het begin gingen de lessen van Henrik Schaefer vooral over slagtechniek. Wanneer je iets in tweeën slaat, en wanneer in vieren. Dat je bij de eerste tel niet je arm hard neerslaat, maar meer beweegt alsof je een ei neerlegt. En dat je bij tempowisselingen ontzettend duidelijk moet

zijn. Ik deed een keer de Hongaarse Dans van Brahms, met drie tempowisselingen, die ik dankzij Henrik glashelder kreeg. Als je in de stilte tussen de delen ook maar een pinkje beweegt, zet er iemand in. Niet doen dus! *Heb je in het dirigeren nog iets gehad aan je cabaret- of dansachtergrond?* ‘Ik denk dat mijn dansachtergrond me helpt in het fysiek dingen duidelijk maken, en dat ik dankzij mijn cabaret-achtergrond misschien meer gemak ervaar in het aansturen van een groep.’

Had je wel eens last van je lengte? ‘Iedereen zei inderdaad dat mijn lengte een nadeel zou zijn. Het gebaar is gauw te groot. Maar ik heb in mijn eigen vak geleerd: je moet eerst door die enorme orkaan van ‘te veel’ om een verstillende te zien. Ik zing nu een lied, waarbij ik op een bepaald moment alleen even mijn bril afzet. Een klein gebaar, maar het komt op de achterste rij aan. Als je dat op een verkeerd moment doet denkt iedereen “wat zit ze nou met die bril te kloten?” Naar mijn idee heb ik in het dirigeren gewoon nog niet genoeg innerlijke kracht om zo subtiel te zijn.’

geef ze de ruimte

‘Wat ik zelf in het begin steeds fout deed was te veel hout-hakken, te veel in die maat stampen, waardoor de musici geen ruimte kregen. Als je de musici de ruimte geeft, als je erop vertrouwt dat zij wel weten wat ze doen, dan kunnen ze vliegen. Ik denk dat sommige dirigenten best wel wat emotionele training zouden kunnen gebruiken. Training in het communiceren met je musici en publiek. Leren om dankbaar te zijn, respect te hebben. Niet te denken dat het over jou gaat. Om zeer dienend zijn aan het talent van de mensen, en vooral aan de muziek. Toen ik voor het eerst buiten het veilige orkest van de uitzending kwam, heb ik een goudkleurige baton meegenomen. Ik zei tegen het orkest: “Deze nep-gouden baton demonstreert precies hoe ik hier sta. Ik ben geen echte dirigent, kom niet eens in de buurt. Maar als ik iets kan betekenen, om mensen de passie voor een orkest bij te brengen, zal ik dat niet laten. Ik sta hier niet voor mijn ego, maar vanuit mijn liefde voor klassieke muziek.”

Heb je al een eigen orkest? ‘Nee. Ik weet niet of ik genoeg bluf heb om nog eens te gaan dirigeren. Ik zou niet zo goed weten hoe ik zoiets moet aanpakken, ben daar denk ik ook te bescheiden voor. Maar misschien kan ik beginnen met een paar cursussen, of privéles. Er zijn hier en daar wel wat plannetjes. Het Concertgebouw heeft kindervoorstellingen, wie weet kan ik daar iets mee doen. Is het niet als dirigent, dan wel als presenter. Ook ga ik nog een keer met Isabel van Keulen kletsen. En ik mag in juni tien minuten dirigeren op het Festival Classique – dat hoorde ook bij het winnen van Maestro. Daar kijk ik nu al naar uit.’

Lenette van Dongen

- volgde de Nel Roos dansacademie in Uithoorn en startte in 1980 haar eigen balletschool
- verkocht haar school drie jaar later, na een succesvolle auditie voor de Academie voor Kleinkunst
- debuteerde in de musical Cabaret en speelde vervolgens vele (hoofd)rollen
- speelde in 1989 haar eerste cabaretprogramma 'Pappenheim', samen met Peter Lusse en Hans van Gelder
- speelde in 1993 haar eerste solo-cabaretvoorstelling 'Mag het wat zachter', waarvoor ze de Pall Mall export prijs kreeg
- won in 2004 samen met Spinvis de Annie M.G. Schmidt-prijs
- ontving onder meer voor haar muzikale show 'Rafels' (2005) een Gouden Harp
- werd in december 2012 de eerste winnares van het tv-programma Maestro
- speelt sinds februari 2013 haar negende soloprogramma, 'Roedel'

de truc van het raken

Heb je zangles gehad? 'Heel veel. In het begin een paar keer van mijn tante, daarna eigenlijk alleen maar van Henny Grimijzer. Die heeft me goddank niet in de belcanto-hoek geduwd, maar hielp me vooral mijn eigen stem te hebben.' *Typeer je stem eens* 'Mijn stem is op z'n best in zacht materiaal, met gitaar of piano. Ik kan ook wel uitpakken maar ik ben geen rocker. Mijn timbre is het mooiste als ik zacht zing, melodisch, intiem. Maar ik zing niet zoveel meer in mijn shows.

Ik had er geen zin meer in.' *Hoe kwam dat?* 'Als ik ga zingen dan zie ik mensen ontspannen en veranderen, er gebeurt iets tussen mij en publiek. Eigenlijk gaat dat buiten mij om. Op een gegeven moment had het gewoon niks meer met mij te maken. Het was de stem die het deed. En toen kon ik het effe niet meer.' *Ging het te diep?* 'Nee, het werd juist een truc. Ik kon zelf aan de boodschappen blijven denken en toch mensen raken. En dat vind ik gewoon niet kloppen. Ik moet alleen maar troost zingen als ik het in mijn hart over heb om te troosten.'

'Ik zing uitsluitend liedjes omdat het liedteksten zijn. Ik zing wat ik te zeggen heb. Ik zing ook niet omdat ik het niet houwen kan, ik zing daar waar het hoort. Ik zal eerder een goeie tekst zingen met muziek die wat minder is, dan andersom, prachtige muziek met een fluttekst. Ik ben extreem van de poëzie van het woord, wat je kunt zeggen, en wat je tussen-door zegt. Muziek is 'slechts' de drager. Ik had meestal zo'n twaalf liedjes in mijn voorstelling, nu is het er één. Daar ga ik me gewoon een seizoen op verheugen.' *En dan toch spijt krijgen dat je niet meer te zingen hebt.* 'Nee, dat denk ik niet. Het lijkt me wel leuk om weer eens een heel concert te zingen. Ik heb een keer een cross-overconcert gedaan, met achttien strijkers van het Concertgebouw en mijn viermans-band. Zoiets zou ik wel nog een keer willen doen. Met het Metropole Orkest bijvoorbeeld, dat zou fantastisch zijn.'

thuiskomen

Wat is jouw muzikale achtergrond? 'Mijn moeder speelde klassiek piano, mijn vader frommelde er wat jazz op, mijn broer >>

>> speelt ook piano, mijn tante Leida is een actieve zanglerares in de Zaanstreek, oma Van Dongen zat altijd in een Bachkoor en mijn tante Maria was een internationale operazangeres. Dus muziek zit wel in de familie. Ik heb zelf dwarsfluit gespeeld, heb een stuk of vier van die diploma's gehaald. Helaas koos ik voor dwarsfluit – daar kan ik nu helemaal niks meer mee. Had ik toch maar piano gedaan, dan kon ik mezelf nu begeleiden! *Een gemiste kans dus.* 'Nou, wat dat betreft heb ik meer spijt van dat ik dertig jaar geleden niet wist dat ik dirigeren zo leuk zou vinden. Ik kwam echt thuis in het dirigeren Ge-wel-dig.'

Wat is voor jou de magie? 'Bij mijn cabaret zit ik alsmear met m'n neus in de zaal, te lullen of mijn leven ervan afhangt. Wat ik magisch vind is om met je rug naar de zaal, in de stilte, die bezieling toch op gang te brengen, die pure bezieling. Je hart openen. En het gegeven leiderschap. Leiderschap neem je niet, leiderschap wordt je gegeven. "Wij muzikanten accepteren jou, we willen voor jou werken." Dat vind ik heel mooi. Als je een goede leider wilt voor de wereldproblematiek, dan moet je eigenlijk een dirigent-metafoor gebruiken. Je kunt je persoonlijkheid niet buiten schot houden. Je móét met je billen bloot. Enorm kwetsbaar dus, maar op een hele fijne manier.'

wie is de baas

Je nieuwe theaterprogramma Roedel gaat ook over leiderschap. 'Ja. Dat is een van de redenen waarom ik dat Maestro-traject ben ingegaan. Het was toch een hap van acht weken uit mijn voorbereidingstraject, maar ik haalde er veel inspiratie uit. Op mijn poster van Roedel staan zeven roze hondjes. Ik wil eigenlijk het roze leven, maar de harde waarheid is dat mijn hond mij naar puppyles heeft gestuurd. De hondjes staan ook voor de zeven hoofdzonden waar je door wordt meegesleept, je luiheid, je ego, je vraatzucht...' *Je hebt wel twintig try-outs.* 'Dat komt

omdat ik mijn voorstelling altijd maak met de zaal. Hier en daar leun ik wel eens op een van mijn columns, maar in principe improviseer ik alles bij elkaar. Dat is hetzelfde als voor het eerst in het water worden gegooid: zwemmen of verzuipen. Je verzint maar iets om boven te blijven. De eerste paar keer was het veel gespartel, maar in de vijfde try-out begon het dan toch ineens te lopen. Dankzij Maestro heb ik ditmaal veel klassieke muziek in mijn programma. Janáček, Arvo Pärt, Mahler, de vijfde symfonie van Beethoven. De klank van zo'n symfonieorkest is toch wel magisch. Waanzin. Ik denk dat het goed voor de ziel is om dat regelmatig te ondergaan.'

muziek boven alles

Als je nu mocht kiezen, wat zou je dan doen? 'Dan ging ik lekker met pensioen! *Geen zin meer?* 'Tja. Misschien zit ik wel in een soort overgang van de vrouw van de wilskracht naar de vrouw van het 'zijn'. Mijn extraverte kant is de afgelopen twintig jaar extreem aanwezig geweest. Ik ben daar op een bepaalde manier wel klaar mee. Ook in dit gesprek merk ik dat ik op een gegeven moment denk "wie ben ik nou eigenlijk?" Ik wil ook dingen van jou weten, in plaats van alsmear te lullen over mij mij mij. Daarom was het, met Maestro, zo'n verademing om de muziek een keer belangrijk te maken. Maar ik weet ook: als zo'n cabaretvoorstelling weer een beetje begint te lopen dan ga ik er toch weer vol in. Mensen aan het lachen krijgen, ontwapenen, dat is óók leuk. Ik ben nu 54 jaar, als ik deze show achter de rug heb 56. Misschien doe ik er daarna nog eentje, en dan vind ik het wel goed.'

'Roedel' is vanaf september 2013 te zien in de theaters. De speellijst is vanaf ongeveer eind april online. www.lenettevandongen.nl